

ТМ	Г. XXII	Бр. 1-2	Стр. 171 - 173	Ниш	јануар - јун	1998.
----	---------	---------	----------------	-----	--------------	-------

Промотивна реч

Примљено: 02.02.1998.

Драгољуб Б. Ђорђевић

О ЈЕДНОМ СЈАЈНОМ ДОПРИНОСУ ИЗУЧАВАЊУ МИТОЛОГИЈЕ СРБА*

Usulujem se da po-nem sa pozdravom "po{tovani publi kume", kori ste}i dosta nezgrapnu re- pod uti cajem upotrebe jedne druge re-i od strane prof. Petrovi }a. On, nai me, -esto u kwi zi Mi tol ogi ja Srba rabi pojam soci oum, verovatno kao zamenu za soci jal no, dru{ tveno, i maju}i u vidu soci ol o{ ki kontekst onoga { to je prou-avao.

Kao soci ol og rel i gi je, sebi mogu dati za pravo da ne{ to mal o prozbori m upravo o soci ol o{ kom kontekstu profesorovi h i stra` i vava, o zna-aju wegove kwi ge, mogu}em pri jemu u stru-ni m krugovi ma, pa i recep- ci ji kod sprski h pravosl avni h bogosl ova. Govori sada o svi m detaqi ma kwi ge Mi tol ogi ja Srba ne bi bi lo od vel i ke kori sti pri sutnoj publi ci , jer je ona obi mna (oko 300 strana), puna pojednosti , akri bi -na, i mora se li -no i obazri vo pro-i tati .

Najpre, ukupno 16 kwi ga dr Sretena Petrovi }a, a { esta iz etno- lo{ kog, odnosno kul turol o{ kog poqa (pre we i : "Kul tura i umetnost"; "Mi tol ogi ja, magi ja i obi -aji "; "Mi tol ogi ja raskr{ }a"; "Uvod u kul turu Srba"; i "Mi tol ogi ja - kul tura - ci vi li zaci ja"), def i ni ti vno ga svrstava u na{ e vode}e etnol oge i li , ako mu se vi { e dopada, kul turol oge. Ne znam { ta bi o tome rekao jedan etnol og, al i mi odavno, posl edwi h nekol i ko de- ceni ja, nemamo ovako obuhvatne si nteti -ke studije, pi sane sa tezom, no i sa novi m hi potezama (znam jo{ jedi no za na{ eg sugra |ani na Bojana Jova- novi }a, koji nam je podari o nekol i ko sl i -ni h si nteti -ki h monograf i ja). Dobro je to za doma}u etnol ogi ju, budu}i da je pomal o posustal a, { to je u weno neorano poqe u{ la tako jaka stvaral a-ka li -nost - fi l ozofof , este- ti -ar po vokaciji i akademskoj naobrazbi .

Profesi onal no bi h bi o zadovoljni ji , da se prof. Petrovi } odl u- -i o na i skorak u soci ol ogi ju, tj. soci ol ogi ju rel i gi je, pa da i tu mal o raz- drmamo redove. Ni { ta zato, sa-eka}emo boqa vremena; mada, odgovorno tvrdim, i ova studija, kao { to }e bi ti nezaobi lazna za svakog vrl og etno-

* Re- izgovorena na promociji kwi e prof. dr Sretena Petrovi }a Mi tol ogi ja Srba, Ni { , Prosveta, 1997, odr` anoj 22. januara 1998. u Kul turnom centru Narodne bi bli oteke "Stevan Sremac" u Ni { u.

loga, bi }e nei zostavno pri sutna na stol u i svakog soci ol oga, soci ol oga rel i gi je koji je posve}en i zu-avawu srpskog pravosl avqa.

Za{ to? Pa zato { to naprosto ni je mogu}e uteme}eno i stra` i vati aktuel no stawe pravosl avqa u Srba bez vo|ewa ra-una o narodnoj rel i gi -ji i li mi tol ogi ji tog "nebeskog naroda". Treba zakora-i ti u dal eku prapostojbi nsku pro{ lost na{ eg naroda, pa preko autohtone mi tol ogi je i akul turaci oni h veza sa Vi zanti jom, do}i do hri { }anstva, tj. pravosl avqa i onoga { to sve skupa to sada zna-i u Srba. Bogosl ovi i soci ol ozi rel i gi je dosta puta nekri ti ~ki zakqu-uju kako su Srbi, rural ni pogotovo, "sl abi u veri", teol o{ ki neobrazovani, zaboravqaju}i ono { to navodi dr Petrovi }, a i zrekao je poqski i stori ~ar rel i gi je Lovmjawski: "... odvi -kavawe naroda od stare paganske prakse, posebno od magi je, predstavqal o je i zuzetno te` ak zadatak koji crkva ni kada do kraja ni je ostvari la" (6). Uzgred, op{ ta saznawa i neka moja konkretna soci o-empi ri jska i zu-awa pokazuju da su se pravosl avni narodi, u odnosu na katol i -ke i protes -tantske, i zuzi maju}i i sl amske, najmawe osl obodi li uti caja supersti ci ja, sujeverja, onoga { to je paral el i gi jsko i li kvazi rel i gi jsko. Zato je prof. Petrovi } sasvi m u pravu kada konstatuje sl ede}e, a vi de}emo kako }e to pri mi ti teol ozi: "Ostaje, stoga, i daqe aktuel no pi tawe: ni je li se ovi m me|usobni m uti cajem hri { }anske i stare neznabo` a-ke vere Sl ovena, i z -rodi lo ne{ to tre}e, svojevrsno "pohri { }aweno neznabo{ tvo", koje je du -boko protkano drevni m obi ~aji ma i kul tovi ma, odnosno bogovi ma prvo -bi tne vere Sl ovena? U pri log ovoj tezi - nastavqa na{ autor tu|im sl o -vi ma, je i stav da su obl i ci i sadr` aji tradi ci onal nog sl ovenskog pogl eda na svet "po pri rodi konzervati vni, a i stovremeno odl i kuju se tol eranci -jom u pogl edu veroi spovesti, koja ol ak{ ava pasi vnu recepci ju pozajmi ca, koje su u prvom redu uzi mane i z hri { }anstva" (6-7). Ni je nu` no bi ti i sku -san soci ol og rel i gi je i li etnol og da bi se li ~no uveri li o ~emu se zai sta radi, na pri mer, kod zadu{ ni ca i li seoske sahrane umrl og. Jer, sada opet S. Petrovi }, "u srpskom pravosl avqu, koje je vi { e od drugi h formi hri { - }anstva popri mi lo naci onal no obel e` je, a i zbog el asti ci teta pravosl avqa, mnogi el ementi drevne rel i gi oznosti veoma su dobro sa-uvani pod koprenom hri { }anske vere" (7).

Za teol oge i nas soci ol oge, koji vi { e i mamona umu savremeno mani festovawe rel i gi jskog kompleksa, metodol o{ ki je bi tno Petrovi - }evo upozorewe: "Soci ol o{ ki posmatrano, evol uci ja rel i gi jski h pred -stava odvi jal a se tako da ni je bi lo potpune smene jedne forme drugom, ne -go je dol azi lo do prekl apawa, prepokri vawa stari jeg sl oja ml a|im, novi -ji m." - odnosno "... kod Srba... pojedini hri { }anski sveti teqi i li kovi pretvoreni (su) u zameni ke stari h prehri { }anski h bo` anstava i narod se sada obra}a wi ma i sto onako kao { to se obra}ao nekada svoji m prastari m bogovi ma u koji ma je vi deo otel ovqewe bi lo kul ta predaka bi lo kul ta pri rode" (7).

Kwi ga }e bi ti i zuzetno kori sna bogosl ovi ma, ona }e i m bi ti ujed -no i neugodna, al i ni kako da je usmerena proti v pravosl avqa i pravosl avne crkve; kako je u prepodnevnom programu Radi o-Ni { a, u razgovoru sa Mari jom Burgi }, poku{ ao da formul i { e vodi teq Vel i bor Petkovi }. Ona samo pokazuje { ta je { ta u kul turno j i stori ji Srba, pa i ~i weni cu da su oni osi m stari jeg mi tol o{ kog panteona, tj. mi tol o{ kog nasle}a i z za -jedni ~ke sl ovenske prazavi ~ajnosti, i zgradi li i novi ji, ml a| i, i li auten -ti ~no srpski rel i gi jski si stem obl i kovan u formi "Jastreba-kog pante-

ona", nastal og iz li kova naci onal ne samosvesti , u usl ovi ma autohtonog i produkti vno osvojenog srpskog i stori jskog real i teta. Ti me se ne odbi ja pozi ti vna ul oga pri mawa hri { }anstva, jer je to i nemogu}e u-i ni ti. Prof. Petrovi } u vi { e navrata upozorava da je zaokru` i vawe Jastreba--kog panteona i bi lo kada su Srbi ve} pri mi li hri { }anstvo. I pak se radi o XIV veku.

El em, na{ je autor potpuno svestan mogu}ih pri govora na svoje smel e teze i hi poteze, koje }e, nadamo se, vrl o brzo do}i i z redova etnol oga, antropol oga i bogosl ova. Zato vel i da "ponu}eni "pregl ed" i li "si stem" mi tol o{ ki h li kova ni kako ni je dogmatski zakqu-en ni ti je ovi m da-ta kona-na re- o drevnoj kul turnoj ba{ ti ni Sl ovena, koja se upravo danas i ntenzi vno prou-ava. Uostal om, ne treba sumwati da }e u budu}nosti bi ti ponu}ene druge teori jske al ternati ve i si stemati zaci je" (278).

I na-e, soci ol og rel i gi je ne mo` e uputi ti neke bi tne pri govore kwi zi "Mi tol ogi ja Srba". Sam je autor, i ntel ektual no lukavo, u Zakquku predupredi o kqu-nu zamerku da studiji nedostaje tzv. apl i kati vni deo, "ta-ni je, sagl edavawe magi jsko-mi tol o{ kog korpusa u prakti -no-si stematskom kqu-u - kroz pregl ed wi hovog osmi { qavawa i pokazi vawa u cel i ni ci kl usa obi -aja i obreda" (279). Soci ol og bi kazao u formi pi tawa: "Kako magi jsko-mi tol o{ ki korpus danas prakti no stoji , sa koji m f unkc i -jama i kako radi u svakodnevnom ` i votu qudi ?" Re-ju, kol i ki je uti caj mi tol ogi je Srba na wi hov rel i gi jski i prof ani , sveti i svetovni ` i vot? Da li i ograda prof. Petrovi }a zna-i da }emo uskoro i z wegove radi oni ce dobi ti takvu kwi gu!

Stavqam pri medbu na to { to Petrovi } ponekad navodi druge i poz-nate autore, al i ne navodi i zvor i bi bli ograf ske podatke. Znal ac i h mo` e prepoznati , ne i obi -an -i tal ac.

Preporu-i o bi h profesoru, ako je to dozvoqeno bi v{ em |aku, da vi { e poradi na razradi i kona-nom usvajawu jedne defi ni ci je rel i gi je, koja bi bi la razu|eni ja i { to obuhvatni ja. Re}i da su osnovni elementi svake rel i gi je: mi t, vera, kul t, ri tual , ` rtvovawe, mol i tva, hram - ni je dovoqno, jer u nekoj rel i gi ji nemate svega ovog, i li svako od ovog ni je su{ ti nsko za rel i gi ju uop{ te, i li jedno podrazumeva drugo (ri tual , mol i tva: ` rtvovawe, ri tual ...). Treba se kona-no odredi ti i prema onome { to dr` i mo vrhunski m u rel i gi ji: da li je to sveto, natpri rodno, bog, mo}no bi }e, moral ni pri nci p...? I zgl eda da se pomo}u kategori je mo}i stvar mo` e dovesti do zadovoqavaju}eg kraja.

Preostaje mi da zakqu-i m kako je kwi ga Mi tol ogi ja Srba nezane-marqi v nau-ni dopri nos srpskoj etnol ogi ji i kul turol ogi ji , koji }e mo-rati da i maju na umu i posl eni ci u drugi m dru{ tveno-humani sti -ki m di s-ci pl i nama - soci ol ozi , i stori -ari , i stori -ari umetnosti i kwi ` evnos-ti , bogosl ovi . Ona je kul turni doga|aj za na{ narod. kao { to i slu` i na -ast autoru i i zdava-u.